

PARTIZANSKA KNJIGA

Edicija
Saveznici
Knjiga 12

PARTIZANSKA KNJIGA

Ana Schnabl
Moјstrovina

Copyright © Beletrina Academic Press, 2020
www.beletrina.com

© за srpsko izdanje Partizanska knjiga, 2021.

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of
TRADUKI

Објављивање овог дела подржала је књижевна мрежа ТРАДУКИ коју чине Савезно министарство за Европу, интеграцију и спољне послове Републике Аустрије, Министарство спољних послова Савезне Републике Немачке, Швајцарска фондација за културу „Про Хелвеција“, Удружење преводитељки и преводилаца (Центар за књижевност Беч) по налогу Савезног министарства уметности, културе, јавне управе и спорта Републике Аустрије, Гете институт, Јавна агенција за књигу Републике Словеније, Министарство културе Републике Хрватске, Ресор за културу Владе Кнежевине Лихтенштајн, Фондација за културу Лихтенштајн, Министарство културе Републике Албаније, Министарство културе и информисања Републике Србије, Министарство културе Румуније, Министарство културе Црне Горе, Министарство културе Републике Северне Македоније, Министарство културе Републике Бугарске, Сајам књига у Лајпцигу и Фондација „С. Фишер“.

Urednici
Srđan Srđić
Vladimir Arsenić

Ana Šnabl

Majstorija

Sa slovenačkog prevela Jelena Dedeić

Kikinda, 2021.

Petru, za neizmernu toplinu

18. septembar 1985.

Padale su kišne zavese. Oglasne panoje, kiosk, izloge prodavnica – sve je progutala voda. Ljudi su se savijali ispod mlohavih kišobrana i gledali u zemlju, kao da će se tako bolje zaštititi od kvašenja, i idući ko zna kuda se poluprisebno zaletali jedni u druge. Vozač malog fijata je za trenutak izgubio kontrolu i glasno proklizao uz ivičnjak, uplašio pešake i izazvao glasno negodovanje mladog para koje je kiša progutala u grotesku. Muškarac u laganom kaputu koji mu se njihao oko butina jer je zaboravio ili nije mogao da ga zakopča, zakoračio je pravo u najveću baru na pločniku. Stajao je na najdubljoj tački do gležnjeva u vodi i s usana mu se moglo pročitati *jebentimeter*, psovka koju tog meseca verovatno više nije izgovorio s tolikom razjarenošću. Mlada žena, studentski maskirana u buntovnicu, s rancem ukrašenim brojnim bedževima – Pankrti, NSK, *Mladina* – zatvorila je kišobran pre ulaska u autobus i slučajno udarila drugu studentkinju buntovnicu po glavi. Preko njenog lica je preleteo izraz rivalskog zadovoljstva.

Scena kao da je pripadala šaljivom francuskom filmu koji se bavi obezglavljenošću mase, mislio je u sebi dok je stajao ispod široke nadstrešnice. Tako nam je malo potrebno da počnemo da pokazujemo svoju ranjivost.

Za mrvicu prejaka kiša, za mrvicu dotrajala hrana, za mrvicu nedovoljno pažnje. Smešno. Sitna i svaki put proizvoljna odstupanja od naših isto tako proizvoljnih očekivanja počinju da zaudaraju na apokalipsu, na kraj istorije. Krhka je ta naša ravnoteža, ali možda ravnoteži uopšte nije dato da bude jaka, možda samo zaikri i ponovo izvisi.

Zapalio je još jednu cigaretu. Rekla mu je da se javi posle dva, a sat je pokazivao dva i četiri minuta. Ne sme da ostavi utisak nestrpljivosti, to više ne priliči muškarcu njegovih godina i iskustva. U stvari je odlagao i bio je gorko svestan toga – kao što je bilo uobičajeno za njega, u odlučujućim momentima je razmišljao o neodlučujućim detaljima života i mnogo pušio. Levom rukom je uz grudi toliko jako stiskao torbu u kojoj je bila fascikla s papirima uvijena u kesu da je osetio kako nadolazi grč. Olabavio je stisak, dopustio da mu torba padne na bok, još jednom duboko povukao dim, ugasio cigaretu i raširio kišobran. Do ulaza je morao da pređe približno dvadeset metara, a to nije bila lagana šetnja. Njegovo visoko i široko telo se po ulici probijalo kao kroz gustiš. Kad se susreo sa svojim likom na ulaznim vratima, primetio je uprkos razlivenom staklu da se pogrbiio za nekoliko stepeni. Ispravio se pre nego što je otvorio vrata.

Izraz lica gospođe s recepcije bio je toliko upadljivo dobrodušan da nisi mogao da ne pomisliš da se iza njega krije izuzetno agresivna osoba. Jedna od onih koje svoju zajedljivost spuštaju ispod granica prepoznatljivosti, ali to rade jezivo efikasno.

„Izvolite na četvrti sprat. Lift danas, nažalost, ne radi. Sačekajte vas na hodniku između kancelarija, bez brige”, zacvrkutala je s druge strane staklene komore.

Stepenište je zaudaralo na režim koji je zašao u krizu. Sa zidova obojenih pola belo – pola žuto ljuštio se malter i u komadima se gomilao na stepenicama. Poslednji put su počistili i izglancali ogradu još dok je Tito, taj veliki „čitalac”, bio živ. Zakikotao se zbog svoje dosetke, a iz odjeka shvatio kako nervozno zvuči. Zastao je na trenutak između drugog i trećeg sprata, zatvorio oči i upijao hladnu zabačenu tišinu. Nije znao kad ga je tačno obuzela jeza, kad je tačno shvatio da je očekivani račun njegovog života sve slabiji, a zadovoljavajući rezultati sve ređi. Vreme je radilo protiv njega kad ne bi bio pažljiv. Svaki gubitak, odbijanje, iskliznuće, izgledali su nenadoknadivi. Nije mu se samo činilo, plašio se da zaista jesu. Nije umeo da predvidi kako i čime bi nadoknadio ono što bi tog dana mogao da izgubi.

Kad se popeo na četvrti sprat, nervoza i zadihanost su postali turobni. Možda ona bolje priliči muškarcu njegovih godina i iskustva, pomislio je. Ironija bi ga svaki put čudno utešila.

Ispred ne naročito uspešne apstraktne slike stajala je vitka figura okrenuta leđima. Sedala je na levi bok, desnu štiklu svojih niskih salonki zabadala u tapison, a vrh cipele podizala uvis. U crnoj uskoj suknji do polovine listova i u maslinastozelenoj bluzi s naramenicama izgledala je autoritativno, oštre crte i boje prekidala je samo kika skoro zlatne kose. Poluglasno je pročistio grlo. Odsečno je zavrteo petama, a ruke spustio pored trupa.

„Vi ste verovatno gospodin Bevk, zar ne? Drago mi je, ja sam Ana Miler.” Zanjihala se prema njemu u dva kratka koraka, suknja ju je više nego očigledno kočila, i pružila mu ruku. Malu ruku s dugim, blago zakrivljenim, ali elegantnim prstima i noktima. Dok su se rukovali, primetio je napete plavozelene vene na nadlanci i opustio stisak. Izgledala mu je prefinjeno. Dopalo mu se kako se izgubila u toplini njegovog dlana.

Njegova nespretnost nema granica, pomislio je. Verovatno nije uobičajeno da se ljudi na prvom susretu toliko bave dimenzijama dlana i zure u njega kao u galerijsko platno.

„Da, to sam ja. Drago mi je. Nadam se da sam stigao dovoljno malo posle dva.”

Osmehnula mu se i pokazala sitan, ali ljubak razmak između zuba. Bila je od onih ljudi koji se smeju celim licem, koji se ne plaše potpunog preobražaja, makar i nagore: njene bledorumene, tanke usne pogurale su obraze visoko ispod očiju, obrazi su se stisli u dve blistave bore koje su sužavale i produžavale plave, blago našminkane oči, dajući im mačji, malo predatorski, malo nemoćan izgled. To nije bio osmeh koji bi očarao simetrijom, već osmeh koji obuzima svojim oduševljenjem.

„Nema problema, ionako se sastanak s drugim autorom strašno otegao. Hodite, idemo u moju rasturenu kancelariju.”

Pratio ju je po dugom, bezdušnom hodniku, pored brojnih aluminijumskih vrata, sivo sa strane, sivo na podu, sivo na plafonu. Trudio se, ali nije mogao da

se savlada: pogled mu je neprestano bežao na pregib između njene suknje i bluže. Njen uski struk se nije njihao kao kod mnogih drugih žena, već ju je nosio i pomerao, bio je poput nepokretnog, ali laganog jezgra čudesnih fizičkih događaja. Nasmejao se na pretenciozno poređenje, a ona se baš u tom trenutku osvrnula preko ramena: „Mada, ne volim baš reč ‘kancelarija’ za moj posao je prikladnija reč ‘kabinet’.”

Kroz prozor koji se otvarao iznad Titove ulice u prostoriju je prodirala elegija septembarske srede, ali su je šareni predmeti, stotine knjiga, plakata, četiri saksije i pritajena muzika s radija sasvim razoružali.

„Izvolite, sedite, molim vas.”

Primitila je da on začuđeno posmatra mnoštvo praznih šoljica, vinskih čaša i poslužavnika s izmrvljenim pecivom koji su zauzimali police i sto.

„Danas mi je rođendan, stoga ovakav nered. Nisam imala vremena da pospremim, nadam se da vam ne smeta.”

„Nikako”, odsečno je uzvratilo, „i – sve najbolje.” Trebalo je da joj ponudi još neku uljudnu reč, da joj možda ponovo stegne ruku, istrese fraze, iskoristi priliku i atmosferu preokrene u kolegijalnost, mada ga je njena pribranost, nekakva nežna, neusiljena nonšalantnost, navela da u svojoj skromnoj rečitosti počne da se opušta. I što je postajao mekši, jasnije je primećivao da svaki put kad zbog njegovog oklevanja izgube kontakt očima, urednica zaustavi pogled na njegovom licu.

„Ne želim da vam kradem vreme”, rekla je zavaljena u ogromnoj stolici i iz fioke stola izvukla debelu fasciklu s papirima, „znam da je ovo dosta stresna situacija, mada sam ustvari ja ta koja mogu da je učinim stresnom.” Kroz njenu prostodušnu samoironiju prvi put je izvirila njena mladost. Izgledala je kao da ima jedva trideset godina, a imala je pravo da raspolaže sudbinama sa spokojnošću kojom većina ljudi priprema obroke. Pomislio je da verovatno nije teško diviti joj se niti joj zavideti. Ono što je isijavalo iz nje pokazivalo je potrebu za idealizacijom.

„Sve mi recite”, složio se i osmehnuo na silu. Poslednje dve noći nije spavao, već ležao izgužvan pod mislima koje su ga pritiskale. Njihov susret se u njegovim vizijama hiljadu puta izjalovio i sto puta uspeo. Srce mu je na obećanja poskakivalo kao jeftini multikultivator, znojio se i više puta menjao pidžamu. Veličanstvena uznemirenost: znao je da je mračna strana odgovornosti odricanje, da čovekova želja u trci sa stvarnošću često doživljava poraz, a to ne može da prežali ni sam čovek. Ali, nije bio spreman da se odrekne bilo čega.

„Najpre moram da vam zahvalim što ste odlučili da rukopis pošaljete baš nama...”, laktovima se naslonila na sto i birokratski sastavila dlanove, „...i da se izvinim što mi je trebalo toliko dugo da vam se javim. Verovatno razumete da se nama svakog meseca obrati ogroman broj autora, a ja koja želim da budem poštena, moram da prođem kroz sve što dobijemo.”

Iznenadila ga je odugovlačenjem. Dugi uvodi obično dovode do odsečnih završetaka: hvala, doviđenja,

više sreće sledeći put. Od pazuha do pojasa mu se zato slivala debela kap znoja. Za nekoliko trenutaka je privukla svu njegovu pažnju.

„Rukopis nije loš”, čuo je kad se vratio sagovornici. „Neka poglavlja su dobra ili čak veoma dobra i zaista su me fascinirala, ali kao celina još ne postiže efekat koji bismo vi ili ja verovatno želeli.”

Njegovi noćni scenariji nisu predviđali ovakav rasplet. Istina mu je, po svom običaju, ponudila polupansion: delimično se pobrinula za njega, a drugim delom ga ostavila u neizvesnosti. Pa ipak – ima nekoliko zaista dobrih poglavlja, čak veoma dobrih. Bilo je kao kad bi magnetski privlačna strankinja s nekoliko reči dala smisao svim njegovim dotadašnjim naporima, sumnjama i gorčinama i uravnotežila svaki bes. Činilo mu se da su svi događaji vodili ovamo, do susreta sa ženom koja sebi nije obećavala ni pohvalu ni kritiku i zato je mogla da kaže istinu. Samo mu se činilo. Čovek je biće koje ume da dâ smisao tek kraju patnje, ali ne i njenom vrhuncu.

Još uvek je ćutao, ali njegovo telo je u iščekivanju odgovora promenilo položaj i ispravilo se, grudna kost je želela vazduh i prvi put tog dana ga je duboko udahнула.

„Drago mi je što tako mislite.” Naravno, bio je radostan i osetio je olakšanje, ali već dugo mu nije bilo do osećanja koja se ponavljaju, običnih osećaja koje život voli da podari. Probudila mu je nadu, bilo mu je upravo do nade, ali to se ne bi moglo iskazati na pravi način.

„Volela bih da odvojimo vreme i dopunimo vaš roman.”

Množina mu nikad nije bila primamljiva. Dok je stojeći, kao da igra pasijans, raspoređivala poglavlja po stolu, objašnjavala je svoje uredničke odluke. Na desnu gomilu je svrstala delove koji su bili suvišni, levo one koji su bili sadržinski i stilski pročišćeni, a u sredinu sve one kojima je nešto nedostajalo. Središnja gomila je rasla i brzo prestigla druge dve. Kad je završila, desnu je spokojno, ali odlučno gurnula u smeće. Kratka predstava koja priliči onima koji se ne plaše moći.

U trenutku kad je na njegovim usnama izbio šok, njeni pokreti i glas su se raznežili.

„Bez brige, takvi odnosi su uobičajeni. Ono što je neobično jeste kvalitet leve gomile. Upravo zbog toga želim da radim s vama.” Opet njen punokrvni osmeh. I plave oči kao iskra kratkog spoja. Htela je da ga zaštititi od malodušnosti kojoj je bio izložen u njihovoj komunikaciji. Ne samo to, pomislio je, možda je uvidela da je malodušnost neretko njegov izbor, možda ga je prozrela još pre nego što se zaista razotkrio. Da bi preokrenuo svoju paranoju, povukao je nekoliko listova s najviše gomile i naizgled se udubio u njih. S njih su završitale crvene ispravke, linije, elipse, uzvičnici, upitnici.

„Aha, vidim da ste stvar već detaljno pročitali i dopisali napomene. Ima ih dosta”, rekao je i odložio papire na krilo. „Zato bih najpre voleo sve na miru da pregledam, da dobijem osećaj za crvenu nit.” Uživao je u suverenosti kojom ga je zarazila.

„To vam mogu već sada reći, da ništa ne bismo prepustili slučaju. A i uštedećemo vreme”, odmahнула je rukom. Okrenula se prema prozoru, levom rukom se podbočila, desnom je počela da se igra svojom kikom boje žita. Dok je govorila i šetala između zidova kancelarije, mekim pokretima je bez prestanka vrtela kiku između prstiju. Ešerova kika, preseklo ga je. Taj intimni devojački obred mu nije smetao, naprotiv, upravo zbog toga što mu je pribegla usred neprijatne situacije, imao je više poverenja u istinitost njenih reči. Zurila je u pod ili u zidove, okrenula se prema njemu samo kad je završavala misao. Ne iz sramežljivosti, već što se svaki put kad bi im se susreli pogledi, mimo svoje volje zagledala u njegove oči gde je bilo toplije nego u bilo kojoj umetnosti. A ovde su se ipak sastali da bi objektivno raspravljali upravo o tome, o njegovoj literaturi.

Raspredala je ili mu se samo tako činilo. Svest vremenom možete presavijati na hiljade različitih načina. Dok je nije čuo, uopšte nije znao koliko je jako čeznuo za tonom, oduševljenjem, čak i za nervozom kojima svako obrađuje ono što voli. Iako mu to nisu rekli, retki ljudi su mu poručivali da verovatno nije loš, da govori o sadržinama koje nisu potpuno pogrešne, ali je daleko od toga da su ljubitelji njegove proze. A kamoli da je smatraju izuzetnom. U njega su se sve teže usađivali razočaranje i strah. Kako da ne bude razočaran ako njegova proza ne uspeva da ostvari svoj suštinski cilj, ako s čitaocima ne komunicira dovoljno grozničavo da oni sami poželeva da komuniciraju o njoj, i kako da

ga ne bude strah ako nad svakim ko želi da se približi umetnosti više mogućnost epigonstva i opasnost da za istoriju ne bude ništa više od prašine.

Niko ne želi da postane prašina. Ko piše, piše da bi dao težinu svom životu i osmislio svoju smrt, često je ponavljao i pri svakom ponavljanju postajao svestan koliko jeftino zvuči. Svako ko piše, piše iz nemirnog samoljublja – možda to bolje zvuči; pisac voli svoje sadašnje ideje i očekuje da će ga ispunjavati i buduće, očekuje da ga neće izneveriti i da ga neće ostaviti samog usled svoje prolaznosti. To je samoljublje koje teško postaje uzvišenost, a još ređe se razvija u spokoj.

Možda je piščev spokoj samo onaj kratki trenutak, kad se njegova ideja usaglasi s nekim drugim. Možda se, kad je sedeo na stolici u ljupko neurednom kabinetu, zbog toga primirila uznemirenost na njegovom čelu. Probudila su se sva njegova čula. Magija prepoznavanja je snažna, magija potvrđivanja još snažnija.

Anu su očarale njegova životna mudrost i prostodušnost kojom je na nekim mestima poentirao u opisu postupaka i karaktera svojih junaka. Dosta toga je prevazišlo njena iskustva i saznanja, priznala je, i počela da namotava kiku na prste druge ruke, a upravo to je i zahtevala od dobre književnosti. Lako je složiti se s prosečnom književnošću, ali zato već sa sledećom knjigom brzo zaboravljimo na nju kao što lako zaboravljamo svoje mišljenje.

„Dobre knjige nisu samo mišljenja”, zaključila je i nagnula neku čašu sa šampanjcem koja je stajala na polici

za knjige. „Znam da zvučim idealistički, i zaključujem da ste i vi čitali Hegela.” Smejala se svojoj opaski bez ikakve zadržke. Naslonila se na kredenac s knjigama i zatvorila put porodici sunčevih zraka koji su kroz prozor pokušali da se prišljamače. Kada su je oblili i prikriili njeno lice, zagledao se u njenu htoničnu, ali čarobnu figuru. Njen smeh se primirio.

Žena oivičena senkom i muškarac obasjan suncem posmatrali su se nesvesno, u tišini, dok zraci nisu izgubili sjaj i utrnuili.

Prišla je stolu. Na njenim obrazima je pulsiralo blago crvenilo. Želela je da ga prekrije rukom kojom je pogladila obrve i popravila pramen kose. Krila ga je humorom: „Sama priča mi je uvek izgledala kao potrošni materijal, jer je danas skoro nemoguće napisati novu.”

„Ni meni se nikada nije činila najvažnijom.” I on se trudio da se otarasi štipanja za oči.

„Zanimljivo je što tako govorite. Mislim da se trudite upravo oko priče iako imate dar koji u romanu zapostavljate. Ostajete na pola puta”, završila je s pohvalama.

„Zaista razumete ljude, ali to razumevanje na čudan način kočite. Kao da se plašite svog glavnog aduta. I umesto toga, ti beskonačni opisi i neverovatni preokreti u priči.” Od olakšanja što je konačno stigla do suštine svojih utisaka, skoro se obesila preko stolice. Tankim kažiprstom je kucnula po srednjoj gomili papira: „Razumete o čemu govorim?”

Preokret u priči koji ga je prestigao. Urednica koja ne razmatra formu, već se zalaže za potencijale. Lagao je da razume, kao što lažu svi koji ne žele da se osnaže u isticanju sebe. Koji bi se radije zadržali u harmoniji, makar ona bila lažna.

Ipak, ona mu nije dozvolila da bude lenj. Gustinu događaja treba da zameni gustinom odnosa, rekla je, neka probudbljuje gde je to moguće i neka ne proširuje, jer širenjem roman gubi na snazi. Na središnjoj gomili je označila mesta koja su pozivala na produbljivanje i mesta koja su za roman bila bespotrebna, zaključila je. Nalaktila se na sto i pomerila glavu unapred. Između njih tri čaše i divlji plavi sjaj njenih očiju.

„Naravno, ne morate ni na šta da pristanete. Ili bar ne na sve. Jasno je da pokušavam da vas privučem psihološkoj prozi. Ali, zaista mislim da ste takav autor.” Da ne bi zvučala previše pokroviteljski, dodala je: „Ne mogu znati bolje od vas”.

Oborio je pogled i začutao. Kako bi mlada strankinja mogla znati ono što o sebi nije znao ni stariji muškarac sam? Nije bila svemoguća, mada je nesumnjivo želela da ostavi takav utisak. A on obično nije bio čovek koji bi na ono novo što o njemu imaju da kažu drugi mogao reagovati na drugačiji način osim da pruži otpor. Ovakve novine nije nikad prihvatao kao svoje, svaki put se zatekao u priči koju je sam o sebi stvorio. To nije bilo znanje, bilo je ono što je važno za sve: bojazan da bi iščupani iz korena mogli iznenada da odlete. Bojazan da se više ne bi spustili na zemlju ili možda i bi, a ona bi bila jezivo klizava. Još jedna ranjivost u nizu, presekla ga je misao.

Ali tada je bilo kao da ga mlada neznanka nagovara, kao da njen magnetski privlačan pogled dopire negde gde on, opterećen predstavama, pogrešnim uzorima, okolnostima, zadržkama, sumnjama i nemoći, nije mogao. Odjeci njegovog besa su jenjavali, bio je potpuno zaštićen. Obuzela ga je misao da doživljava stvari kao vernik koji se susreo sa svecem, vernik koji čistom biću poverava svu moć i predaje mu se potpuno. Poluglasno se nasmejao, podigao pogled i u trenu se susreo s njenim očima koje su se zarazile smehom.

Nije baš dobro znao da li je verovao njima ili onome što su njene oči uvidele.

„Dobro, slažem se.”

Pružio joj je ruku okrenuvši dlan nagore, kao da je poziva na ples, a ne na pečatiranje dogovora. Kada je pridružila svoju ruku, on je palcem, nehotice, skliznuo po opni njene kože. Nežno, ali nespretno preplitanje trajalo je još nekoliko trenutaka, a zatim je odvrtila: „Divno, počinjemo sledeće nedelje”.